

**МОВНА СИТУАЦІЯ В НАВЧАЛЬНОМУ МІКРОСОЦІУМІ
с.мт. ЗАХАРІВКА ТА ПРИЛЕГЛИХ СІЛ**

У статті розглядається проблема двомовності в Одеському регіоні, функціонування української мови в навчальному мікросоціумі. Висвітлено результати соціолінгвістичного дослідження, які є доказом мовної компетенції старшокласників. З'ясовано вплив мовно-культурного середовища на формування національної ідентичності учнів.

Ключові слова: мова, мовна ситуація, двомовність, мовна політика, соціолінгвістика, опитування.

Мова відіграє визначальну роль у процесі формування особистості людини, здобуття нею освіти, є засобом повсякденного спілкування, одним з головних чинників формування сучасної нації. Нинішню мовну ситуацію України характеризує конфлікт між двома літературними мовами – українською та російською. Згідно зі статтею 10 Конституції України, прийнятої Верховною Радою 28 червня 1996 року, зафіксовано: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської мови, інших мов національних меншин. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом» [2].

З 1989 року діяв «Закон про мови в Українській РСР». Уже не було Української радянської республіки, а закон був чинним. Численні суперечки у політикумі не надали жодному законопроекту (а таких було чимало!) сили закону.

Традиційно про Схід і Південь говорили як про край, де мешкають прихильники російської мови. Між тим, незважаючи на багатонаціональність Півдня, 77% мешканців Одещини – українці. Проте, скориставшись своїм політичним становищем, представники тодішньої Партії регіонів пани Ківалов та Колісніченко реєструють «Закон про засади державної мовної політики» і приймають його 8 серпня 2012 року. Після підписання цього закону, російську мову як регіональну прийняли деякі регіони України, в тому числі Одеська область [1].

7 липня 2014 року 57 народних депутатів звернулися до Конституційного суду з вимогою скасувати закон Ківалова-Колісніченка. У лютому 2015 року Конституційний суд України відкрив провадження за поданням щодо відповідності «мовного закону» до Конституції України. З вимогою розглянути подання народних депутатів до КС звернулись 26 громадських організацій. 17 листопада 2016 року Конституційний суд України розпочав розгляд цієї справи [4]. І нарешті 28 лютого 2018 році «закон Ківалова-Колісніченка» визнано неконституційним. Підтвердженням логічності цього рішення є результати соціолінгвістичного опитування на теренах Одещини, а саме в с.мт. Захарівка, с.мт. Затишся, с. Перехрестове, с. Мар'янівка. Тому, **актуальність** обраної теми курсової роботи зумовлена потребою дослідження мовної ситуації на півдні України, зокрема, в с.мт. Захарівка,

сmt. Затишшя, с. Перехрестове, с. Мар'янівка Одеської області, а також проблемою функціонування української мови в умовах українсько-російського білінгвізму.

Мета дослідження полягає у проведенні всебічного аналізу мовної ситуації в навчально-виховному комплексі селищ міського типу Захарівка та Затишшя, сіл Перехрестове та Мар'янівка Одеської області та визначення тенденцій поширення української мови як основного засобу комунікації в усіх сферах життя молоді шкільного віку.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Визначити розподіл населення за типом мовленнєвої діяльності (активним і пасивним володінням державною мовою).
2. Оцінити мовну ситуацію в підлітковому мікросоціумі селищ міського типу Захарівка та Затишшя, сіл Перехрестове і Мар'янівка.
3. З'ясувати вплив мовно-культурного середовища на формування національної ідентичності.

Об'єктом дослідження є мовна поведінка мешканців сmt. Захарівка, сmt. Затишшя, с. Перехрестове, с. Мар'янівка до функціонування української мови.

Предмет дослідження – мовна компетенція учнів.

Матеріалом дослідження є анкетні дані опитування. Вибіркова сукупність масового опитування населення репрезентує молодь шкільного віку. Обсяг вибірки становить 307 осіб. Опитування громадської думки школярів було проведено в навчально-виховних комплексах селищ міського типу Захарівка, Затишшя та Перехрестове і в загальноосвітній школі села Мар'янівка.

В основу нашого дослідження покладено **метод** польових досліджень, зокрема, анкетування (з'ясування комунікативних сфер функціонування мов, їх співвідношення) та метод кількісних підрахунків. Анкета складалася з двадцяти питань. Вони торкалися усіх сфер життя опитуваних: навчання, спілкування з оточуючими в різних життєвих ситуаціях, деяких питань з мовної політики України. Респондентів було поділено на категорії: за віком (14-15 і 16-17 років), за статтю та за національною приналежністю батьків.

Дослідження мовної ситуації в навчальному мікросоціумі сmt. Захарівка, сmt. Затишшя, с. Перехрестове, с. Мар'янівка дало нам можливість зробити такі висновки:

- Найбільш прихильні до української в питанні «Яку мову вважаєте рідною?» учні Затишанського НВК – 92% опитаних, серед них представники поліетнічних сімей, в яких батьки є представниками російської, молдовської національностей. Найбільший показник російської у цьому ж питанні належить підліткам села Перехрестове – 11,3%. Це пов'язано з тим, що батьки респондентів є росіянами і прищеплюють дітям любов до своєї мови.

- Школа має значний вплив на формування національної самоідентифікації особистості. Адже до вчителів більшість опитаних звертається саме українською – 92% респондентів Захарівського НВК, 84,6% – Перехрестівського НВК, 81,2% – Оленівської ЗОШ, 80,6% – Затишанського НВК. З однокласниками теж більшість спілкується українською. Навіть ті респонденти, які в повсякденному житті спілкуються російською, не обрали її окремим варіантом у відповідь на питання «Якою мовою спілкуєтесь з однокласниками?» (учні Оленівської ЗОШ). Також більшість опитаних вміє краще писати українською. Причиною цього є те, що всі предмети в школі викладаються українською, тому учні краще знають граматику саме рідної мови.

- Російська мова залишається популярною серед молоді при інтернет-комунікації. Хоча Президентом України були заборонені російські соціальні мережі, більшість респондентів продовжує їх використовувати або спілкується російською мовою в українських соціальних мережах – 63% опитаних Захарівського НВК, 67,5% – Перехрестівського НВК. Респонденти Оленівської ЗОШ та Затишанського НВК віддають перевагу українській мові, російську обрали лише 33,3% і 36,3% відповідно.

- Українська мова має низький показник у питанні щодо музичних вподобань. Більшість опитаних слухає музику російською та англійською мовами. Українську обрали лише 32,1% опитаних учнів Затишанського НВК, 25% – Оленівської ЗОШ, 16,9% – Перехрестівського НВК, 12% – Захарівського НВК. Маємо надію, що в майбутньому цей показник зросте, адже українська естрада набирає обертів та популяризує нашу мову.

- Важливість мови для країни розуміють майже всі опитані респонденти, тому що 100% опитаних Перехрестівського НВК, Оленівської ЗОШ вважають, що державною повинна бути українська мова. 99% респондентів Захарівського НВК теж обрали українську і лише 1% вважає, що російською (респондент із поліетнічної сім'ї). 97,8% опитаних Затишанського НВК вказали українську, 1,1% російську і 1,1% українську та російську (представник моноетнічної сім'ї, але в повсякденному житті спілкується українською).

- Питання освіти виявилось суперечливим для всіх респондентів. Всі опитані є білінгвами, вони використовують мови в залежності від ситуацій. Тому деякі респонденти обрали варіант «українська та російська», а саме 2,6% в Перехрестівському НВК, 2,1% в Оленівській ЗОШ, 5,6% в Затишанському НВК, 1% в Захарівському НВК. Російську обрали окремим варіантом в Затишанському НВК (2,4%) та Захарівському НВК (1%). Цей вибір зробили учні, які є представниками українських сімей, але в повсякденному житті спілкуються російською мовою. Це можна пояснити тим, що ці респонденти легше сприймають інформацію саме російською.

Загалом мовна ситуація смт Захарівка, смт Затишся, с. Перехрестове, с. Мар'янівка є стабільною. Українська мова переважає майже у всіх сферах життя. Навіть представники поліетнічних сімей віддають перевагу українській мові в більшості питань. Це і не дивно, адже вони ідентифікують себе як українці. Найбільший вплив на вибір української мови має саме шкільне середовище, на вибір російської – інтернет-контент.

Список використаної літератури

1. Закон Ківалова-Колісниченка : історія «маринування» // Всеукраїнське об'єднання свобода. – 2016. – 10 – 16 листоп. – 4 с.
2. Закон України «Про засади державної мовної політики» // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 23. – 218 с.
3. Закон України «Про засади державної мовної політики» [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – 2014. – Режим доступу до документа: http://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_України_«Про_засади_державної_мовної_політики».
4. Катриченко Т. Мовний закон діє і перемагає? [Електронний ресурс] / Т. Катриченко // Главред. – Режим доступу до документа : <http://glavred.info/archive/2012/08/15/162309-8.html>
5. Масенко Л. Т. Мова і політика // Л. Т. Масенко. – К. : Соняшник, 1999. – 98 с.